

Nr 145.

Ankom till riksdagens kansli den 7 maj 1940 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till flottans ersättningsbyggnad m. m. och till modernisering av Karlskrona örlogsvarv jämte en i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

1:o) **Flottans ersättningsbyggnad m. m.** I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1940/41 har Kungl. Maj:t, under återopande av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1940 (fjärde huvudtiteln, punkten 97), föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1940/41 beräkna ett reservationsanslag av 45,000,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i proposition nr 97, under återopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 1 mars 1940, föreslagit riksdagen (punkt 1, sid. 1—6) att

dels till särskild fartygsanskaffning m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 63,335,000 kronor;

dels ock till flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1940/41 under samma huvudtitel anvisa ett reservationsanslag av 54,050,000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *N. Flyg m. fl.* väckt motion (nr 105), däri hemställts, att riksdagen måtte besluta att upphäva sitt beslut från år 1939 om byggandet av tvenne kustförsvarsfartyg.

I fråga om de skäl, motionärerna anført till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Anslaget till flottans ersättningsbyggnad är för innevarande budgetår upptaget med ett belopp av 23,500,000 kronor, därav 7,600,000 kronor avsetts för slutförande av under byggnad varande två jagare och två undervattensbåtar samt fortsatt modernisering av Sverige-skeppen, 2,000,000 kronor för fullföljande av byggandet av vissa undervattensbåtar samt återstående 13,900,000 kronor för påbörjande av två kustförsvarsfartyg.

1939 års lagtima riksdag anvisade vidare i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 334 under det å riksstaten för innevarande budgetår upptagna anslaget till extra materielanskaffning m. m. för försvarsväsendet ett anslags-

belopp av 2,300,000 kronor för påbörjande av ett nytt moderfartyg för undervattensbåtar.

1939 års urtima riksdag åter anvisade till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår ett anslag av 23,000,000 kronor, avsett till nybyggnad av sex större och tolv mindre minsvepare ävensom till påbörjande av en jagare, därvid emellertid förutsattes, att för jagarens påbörjande ett belopp av cirka 5,000,000 kronor skulle tagas i anspråk av de medel, som av 1939 års lagtima riksdag förutsatts skola tagas i anspråk för påbörjande av kustförsvarsfartygen.

Vid framläggandet av statsverkspropositionen till innevarande års riksdag framhöll chefen för försvarsdepartementet vid behandlingen av anslaget till flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1940/41, att chefen för marinen med särskild skrivelse den 7 december 1939 inkommit med ett förslag till flottplan, innefattande en ersättnings- och nybyggnadsplan för en 10-årig utbyggnadsperiod. På grundval av ifrågavarande flottplan hade ämbetsverket angivit medelsbehovet under flottans ersättningsbyggnadsanslag för budgetåret 1940/41 till 45,596,000 kronor. Då emellertid enligt departementschefens förmenande ståndpunkt till frågan om medelsbehovet för fartygsbyggen under nämnda budgetår av skilda anledningar icke vid tidpunkten för avlåtandet av statsverkspropositionen kunde fattas, hemställde departementschefen, att anslaget i fråga i avvaktan å särskild proposition i ämnet måtte beräknas till ett belopp av 45,000,000 kronor, däri icke inräknat de medel, som erfordrades för den fortsatta moderniseringen av Sverige-skeppen, vilka medel enligt departementschefen borde anvisas under ett för ändamålet avsett särskilt anslag.

I förenämnda proposition nr 97 har departementschefen till en början meddelat, att överbefälhavaren över rikets försvarskrafter i avgivet yttrande hemställt, att Kungl. Maj:t för närvarande icke måtte taga slutlig ställning till den framlagda flottplanen, men att denna tillsvidare med vissa av överbefälhavaren föreslagna mindre modifikationer borde läggas till grund för medelsberäkningen under ifrågavarande anslag för budgetåret 1940/41. Departementschefen har i detta sammanhang vidare framhållit, att marinförvaltningen efter överlämnandet av berörda flottplan inkommit med framställningar dels i skrivelse den 3 februari 1940, avseende vissa prisstegringar å redan beslutade fartygsbyggen, dels i skrivelse den 22 i samma månad rörande anslagsbehov för nybyggnad och anskaffning av krigsfartyg m. m.

Departementschefen har vidare erinrat om att Kungl. Maj:t genom beslut den 1 mars 1940 uppdragit åt marinförvaltningen att företaga undersökningar rörande föreliggande möjligheter att ernå vissa förbättringar beträffande de av 1939 års lagtima riksdag beslutade kustförsvarsfartygen samt framhållit, att medel för fartygens fortsatta byggande därför icke syntes behöva för närvarande äskas av riksdagen. Härom anför departementschefen följande:

Innan jag närmare ingår på de i nyssberörda skrivelser gjorda framställningarna, vill jag erinra om att Kungl. Maj:t denna dag i annat sammanhang

till behandling förehaft frågan om igångsättande av byggandet av de två av 1939 års lagtima riksdag beslutade kustförsvarsfartygen, därom marinförvaltningen i skrivelse den 1 december 1939 gjort framställning. Vid prövningen av nämnda ärende har det befunnits, att med hänsyn till det aktuella behovet av nybyggnad av lätta fartyg av olika slag för flottans räkning landets varvskapacitet icke för närvarande lämpligen borde belastas med de utomordentligt omfattande och på flera år framåt siktande arbeten, som byggandet av de två kustförsvarsfartygen innebär. Det har därför ansetts nödvändigt att tillsvidare uppskjuta påbörjandet av fartygens byggande. Den frist som sålunda uppstår, innan deras byggande kan igångsättas, har emellertid — i överensstämmelse med av överbefälhavaren och chefen för marinen uttryckt mening — ansetts böra utnyttjas på så sätt, att undersökningar böra göras rörande föreliggande möjligheter att inom rimliga gränser i fråga om fartygens storlek m. m. ernå förbättringar beträffande deras skydd och artilleribestyckning samt eventuellt även fart i förhållande till vad som förutsattes vid beslutet om deras byggande. Kungl. Maj:t har därför genom beslut denna dag uppdragit åt marinförvaltningen att i enlighet med de närmare direktiv, som må lämnas av chefen för marinen, företaga dylika undersökningar och uppgöra därav betingade förslag. Då utarbetandet av dessa förslag kan beräknas under nuvarande förhållanden taga rätt avsevärd tid i anspråk, synas medel för kustförsvarsfartygens fortsatta byggande icke behöva för närvarande äskas av riksdagen, utan torde frågan därom få återupptagas efter det den sålunda anbefallda utredningen slutförts.

Departementschefen har härefter lämnat en redogörelse för kostnaden för genomförande av redan tidigare beslutade eller av departementschefen förordade åtgärder för fullföljande av påbörjade fartygsbyggnader samt för vissa andra åtgärder, som av departementschefen föreslås för stärkande av flottans fartygsbestånd.

Beträffande byggandet av *jagare* anför departementschefen därvid följande:

Vad beträffar byggandet av jagare vill jag erinra därom, att medel till slutförande av under byggnad varande två jagare, tillhopa 7,600,000 kronor, anvisats för innevarande budgetår av 1939 års lagtima riksdag, samt att 1939 års urtima riksdag i skrivelse nr 53 anvisade medel för påbörjande av ännu en jagare, därvid förutsattes, att för detta ändamål ett belopp av 5,000,000 kronor skulle tagas i anspråk av de medel som för innevarande budgetår avsetts för påbörjande av de två kustförsvarsfartygen. I sin skrivelse den 22 februari 1940 har nu marinförvaltningen anmält, att kostnaderna för den ena av de båda förstnämnda jagarna på grund av de nu rådande förhållandena komme att med 150,000 kronor överstiga vad som förut beräknats för ändamålet, vadan anvisandet av nyssnämnda belopp redan under innevarande budgetår vore erforderligt. Beträffande den jagare, vars byggande beslutats av 1939 års urtima riksdag, har marinförvaltningen anfört, att kostnaderna för densamma nu kunde beräknas till 10,690,000 kronor, vadan för dess färdigställande utöver redan tillgängliga medel erfordrades ytterligare 5,690,000 kronor. Sistnämnda belopp borde ställas till förfogande under budgetåret 1940/41. — Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut den 9 februari 1940 — i anledning av en av marinförvaltningen i samråd med statens industrikommission gjord framställning — bemyndigat marinförvaltningen att omedelbart vidtaga åtgärder för igångsättande av nybyggnad av ytterligare en jagare. Kostnaderna för denna hava av marinförvaltningen i skrivelsen den 22 februari 1940 beräknats till likaledes 10,690,000 kronor, varav 5,000,000 kronor borde anvisas redan under detta budgetår och återstoden, 5,690,000 kronor, för budgetåret 1940/41.

I fråga om medelsbehovet för byggandet av *minsvepare* anför departementschefen följande:

Vad därefter beträffar större minsvepare beviljade 1939 års urtima riksdag medel för nybyggnad av sex dylika fartyg. Genom nyssberörda beslut den 9 februari 1940 har Kungl. Maj:t bemyndigat marinförvaltningen att omedelbart vidtaga åtgärder för nybyggnad av ytterligare sex större minsvepare. Kostnaderna för dessa fartygs färdigställande hava av marinförvaltningen beräknats till sammanlagt 18,780,000 kronor, av vilket belopp 10,000,000 kronor åbelöpte innevarande budgetår och återstoden, 8,780,000 kronor, budgetåret 1940/41.

I fråga om mindre minsvepare beslöt 1939 års urtima riksdag, att tolv sådana skulle nybyggas. Den för fartygen beräknade kostnaden uppgick till 300,000 kronor per fartyg eller tillhopa till 3,600,000 kronor. Marinförvaltningen har nu anmält, att på grund av inträffade prisstegringar kostnaderna för ifrågavarande fartyg måste beräknas till 370,000 kronor; kostnadsökningen uppginge sålunda till 70,000 kronor per fartyg eller sammanlagt till 840,000 kronor. Sistnämnda belopp erfordrades först under budgetåret 1940/41. — Emellertid har Kungl. Maj:t genom förenämnda beslut den 9 februari 1940 bemyndigat marinförvaltningen att omedelbart vidtaga åtgärder för igångsättande av nybyggnad jämväl av ytterligare ett antal mindre minsvepare. Marinförvaltningen har nu i sin skrivelse den 22 februari 1940 meddelat, att ämbetsverket för dessa fartyg räknade med en kostnad av sammanlagt 5,400,000 kronor. Av detta belopp beräknades 3,000,000 kronor bliva erforderliga under budgetåret 1939/40 och återstoden, 2,400,000 kronor, under budgetåret 1940/41.

Beträffande nybyggnader av *undervattensbåtar* anför departementschefen:

För närvarande pågår byggandet av ett antal undervattensbåtar, för vilkas påbörjande anslagsmedel funnits disponibla. I sin skrivelse den 22 februari 1940 har nu marinförvaltningen framlagt ett förslag om nybyggnad av ytterligare ett antal undervattensbåtar, vilket förslag jag finner mig böra förorda till genomförande. De sammanlagda kostnaderna för fullbordande av de under byggnad varande fartygen samt för de föreslagna nybyggnaderna hava av marinförvaltningen beräknats till 37,635,000 kronor, fördelade med 9,165,000 kronor på innevarande budgetår, 23,000,000 kronor på budgetåret 1940/41 och 5,470,000 kronor på budgetåret 1941/42.

Departementschefen har vidare framhållit, att den nybyggnad av ett *moderfartyg för undervattensbåtar*, för vilket påbörjande 1939 års lagtima riksdag anvisat medel, med hänsyn till av statens industrikommission anförda synpunkter i fråga om industriens belastning tillsvidare uppskjutits. Då behovet av ett moderfartyg dock vore angeläget, har departementschefen funnit sig böra lämna sin anslutning till ett av marinförvaltningen väckt förslag att i stället för nybyggnad av moderfartyg inköpa ett handelsfartyg, som lämpligen kunde inredas och utrustas för ändamålet. De härför beräknade kostnaderna — av marinförvaltningen uppskattade till, förutom för nybyggnad redan anvisade 2,300,000 kronor, ytterligare 4,500,000 kronor — hava visserligen synts departementschefen väl höga, men departementschefen utgår dock från att för innevarande och nästkommande budgetår kommer att erfordras i sådant hänseende av marinförvaltningen angivna belopp, nämligen 1,500,000 respektive 2,000,000 kronor.

Departementschefen har vidare förklarat sig kunna lämna sin anslutning till vissa av marinförvaltningen i skrivelsen den 22 februari 1940 gjorda framställningar om anvisande av medel för utförande av vissa *konstruktionsarbeten*, innebärande en anvisning för innevarande budgetår å 70,000 kronor och för budgetåret 1940/41 av 150,000 kronor.

För åtgärder för anskaffandet av ett ytterligare antal *motortorpedbåtar* beräknar departementschefen i överensstämmelse med marinförvaltningens förslag ett belopp av 11,000,000 kronor erforderligt, till lika delar fördelat å innevarande och nästkommande budgetår.

Slutligen har departementschefen föreslagit anvisande för innevarande budgetår av sammanlagt 34,950,000 kronor för vissa *ytterligare fartygsanskaffningar*, därom marinförvaltningen i skrivelsen den 22 februari 1940 framlagt förslag.

Sammanfattningsvis har departementschefen framhållit, att redan beslutade eller i förevarande sammanhang av departementschefen tillstyrkta åtgärder för fullföljande av påbörjade fartygsbyggnader och för andra åtgärder för stärkande av flottans fartygsbestånd av marinförvaltningen beräknats för innevarande budgetår till 69,335,000 kronor samt för budgetåret 1940/41 till 54,050,000 kronor. Med hänsyn till att av de för innevarande budgetår anvisade medlen för påbörjande av de två kustförsvarsfartygen ett belopp av 6,000,000 kronor kunde beräknas bli frigjort för andra ändamål i och med den anbefallda utredningen rörande omkonstruktion av dessa fartyg, har emellertid departementschefen ansett det för innevarande budgetår erforderliga beloppet för ovan angivna ändamål kunna minskas med 6,000,000 kronor till 63,335,000 kronor.

Det för innevarande budgetår erforderliga beloppet har departementschefen föreslagit böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten under ett särskilt anslag, förslagsvis benämnt »Särskild fartygsanskaffning m. m.». Det för nästkommande budgetår erforderliga beloppet åter syntes böra anvisas under det vanliga anslaget till »Flottans ersättningsbyggnad».

Vad först beträffar frågan om kustförsvarsfartygen finner utskottet i likhet med departementschefen det vara med hänsyn till det aktuella behovet av nybyggnad av lätta fartyg nödvändigt, att påbörjandet av dessa fartygs byggande tills vidare uppskjutes. Med beaktande av att departementschefen redan uppdragit åt marinförvaltningen att, i avvaktan på slutligt ståndpunkts-tagande till byggnadsfrågan, företaga undersökningar rörande föreliggande möjligheter att inom rimliga gränser i fråga om fartygens storlek m. m. ernå förbättringar beträffande deras skydd och artilleribestyckning samt eventuellt även fart i förhållande till vad som förutsattes vid beslutet om deras byggande, vill utskottet uttala önskvärdheten av att dessa undersökningar bedrivs med den skyndsamhet, som är möjlig. Utskottet anser det vara en angelägenhet av vikt, att riksdagen beredes tillfälle att taga definitiv ståndpunkt till frågan om artillerifartygsbeståndet inom örlogsflottan.

Utskottet.

Att, som i motionen II: 105 yrkats, riksdagen nu skulle upphäva sitt beslut om byggandet av de två kustförsvarsfartygen kan utskottet alltså icke tillstyrka, varför motionen avstyrkes.

Kungl. Maj:ts förslag i övrigt innebär anvisande av medel för nybyggnad och anskaffning av krigsfartyg m. m. till ett sammanlagt belopp av 117,385,000 kronor, varav 63,335,000 kronor avsetts att anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår och 54,050,000 kronor för nästa budgetår. Vad sålunda föreslagits har utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande särskilda handlingarna, funnit sig böra till alla delar tillstyrka.

Utskottet hemställer,

I. att motionen II: 105 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att riksdagen må

a) till *Särskild fartygsanskaffning m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 63,335,000 kronor;

b) till *Flottans ersättningsbyggnad* för budgetåret 1940/41 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 54,050,000 kronor.

2:o) **Modernisering av Karlskrona örlogsvarv.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 2, sid. 6—8) att

dels till Modernisering av Karlskrona örlogsvarv å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor;

dels till Modernisering av Karlskrona örlogsvarv å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 såsom kapitalinvestering under fonden för förslag till statsverket anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor;

dels till Modernisering av Karlskrona örlogsvarv för budgetåret 1940/41 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor,

dels ock till Modernisering av Karlskrona örlogsvarv för budgetåret 1940/41 såsom kapitalinvestering under försvarsväsendets fastighetsfond: marinförvaltningens delfond anvisa ett reservationsanslag av 1,400,000 kronor.

Departementschefen har till en början erinrat om att marinförvaltningen redan i sin skrivelse angående sjöförsvarets medelsbehov för budgetåret 1940/41 gjort framställning om anvisande av medel för utförande av vissa till sammanlagt 5,070,000 kronor kostnadsberäknade moderniserings- och utvidgningsarbeten vid Karlskrona örlogsvarv, innefattande bland annat anordnande av en ny stapelbädd, men att nämnda framställning icke föranledde till något förslag från Kungl. Maj:ts sida i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag.

I skrivelsen den 22 februari 1940 hade emellertid, framhåller departementschefen, marinförvaltningen återkommit till frågan om modernisering av Karlskrona örlogsvarv, därvid emellertid programmet väsentligen reducerats i för-

hållande till vad som tidigare föreslagits. Marinförvaltningen hade i förvarande hänseende anfört följande:

Flera skäl kunna anföras för nödvändigheten av nybyggnadsverksamhet vid örlogsvarvet. Såsom det viktigaste framstår emellertid, att därigenom en tillräcklig kapacitet erhålles för att upptaga tillfälliga större belastningar. Även under fredliga förhållanden erfordras nybyggnadsarbete för utjämning av variationerna i underhållsarbeten, vilkas bedrivande utan dylik ackumulator för arbetskraften blir oekonomisk. För kontinuerlig nybyggnadsverksamhet är det vidare behövt att hava tillgång till mera än *en* fartygsbädd, enär därvid arbetsfördelningen avsevärt underlättas. Därtill kommer, att den nuvarande bädden icke lämpligen medger byggandet av större fartyg än jagare av Malmö-typ.

Ehuru behovet av ytterligare en nybyggnadsbädd sålunda kvarstår, synes å andra sidan anordnandet av densamma något kunna uppskjutas och dess storlek åtminstone till en början begränsas. Det vore därvid lämpligt att planera den så, att den kunde färdigställas för en jagare av större typ. Ställning till denna fråga skulle därvid icke nödvändigtvis behöva tagas nu, utan ett uppskjutande kan göras till förmån för andra moderniseringsarbeten, vilka med hänsyn till beslutad och planerad tillkomst av nya fartyg och därav följande ökat behov av direkt för underhållsarbeten nödvändiga verkstäder m. m. framstå såsom framför allt viktiga.

Dessa moderniseringsarbeten, som icke föregripa frågan om ny stapelbädd och böra färdigställas snarast möjligt, äro: utvidgning och modernisering av maskinverkstaden, nytt gjuteri, tillbyggnad av elektriska verkstaden, ny kaj samt istandsättning av spårsystemet.

Av den av departementschefen lämnade redogörelsen framgår, att kostnaderna för de sålunda föreslagna moderniseringsarbetena beräknats till sammanlagt 2,000,000 kronor, därav 400,000 kronor erfordrades för innevarande budgetår och 1,600,000 kronor för budgetåret 1940/41. Förstnämnda belopp borde uppdelas med 300,000 kronor på kapitalbudgeten och 100,000 kronor på driftbudgeten samt det senare beloppet med 1,400,000 kronor på kapitalbudgeten och 200,000 kronor på driftbudgeten.

För egen del har departementschefen ansett sig med hänsyn till angelägenheten av att Karlskrona örlogsvarv uppehålls vid god effektivitet böra tillstyrka, att anslag beviljas för genomförande av de i marinförvaltningens skrivelse den 22 februari 1940 föreslagna moderniseringsåtgärderna. Mot de härför beräknade kostnaderna och deras fördelning på budgetår samt på kapital- och driftbudget hade departementschefen intet att erinra.

De av Kungl. Maj:t föreslagna moderniseringsarbetena vid Karlskrona örlogsvarv finner utskottet vara av behovet påkallade och tillstyrker, att anslag härför beviljas med sammanlagt 2,000,000 kronor. Mot den ifrågasatta fördelningen på budgetår samt på kapital- och driftbudget har utskottet intet att erinra.

Utskottet förutsätter, att vid utförandet av de planerade byggnadsarbetena varvets behov av tillräckliga utrymmen för en framtida nödvändig modernisering av slipanordningarna tillgodoses.

Utskottet hemställer,

Utskottet.

att riksdagen må

a) till *Modernisering av Karlskrona örlogsvarv* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor;

b) till *Modernisering av Karlskrona örlogsvarv* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 såsom kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor;

c) till *Modernisering av Karlskrona örlogsvarv* för budgetåret 1940/41 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor;

d) till *Modernisering av Karlskrona örlogsvarv* för budgetåret 1940/41 såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond för marinförvaltningens delfond anvisa ett reservationsanslag av 1,400,000 kronor.

Stockholm den 7 maj 1940.

På statsutskottets vägnar:

PER GUSTAFSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 142.

Reservationer

vid punkt 1:o (flottans ersättningsbyggnader m. m.) av herrar *Gustafsson* i Benestad, *Lindberg* i Umeå och *Bergvall* i fråga om utskottets motivering beträffande kustförsvarsfartygen.
